

ЗВ'ЯЗНІСТЬ ДИСКУРСУ АНГЛОМОВНОЇ СТАТТІ

Статтю присвячено дискурсу англомовної статті, зокрема зв'язності дискурсу як головної передумови успішної комунікації. Під терміном зв'язності розуміємо когезію та когерентність, локальну та глобальну зв'язність. У статті розглядаються макроправила, які є характерними для газетної статті: заголовок; перше речення статті; макропропозиції, або семантичні блоки, пов'язані між собою певними семантичними відносинами.

При вивченні мови для лінгвіста найцікавішим виявляється не дослідження мовних компонентів, а вивчення мови у вживанні. Постає питання, як носії мови інтерпретують те, що інші носії мови мають передати, як ми розуміємо те, що читаємо в текстах, впізнаємо зв'язний текст на протизвагу незв'язному, плутаному тексту. В сучасній лінгвістиці актуальним є питання про встановлення правил побудови зв'язних речень та текстів. Зв'язність є однією з головних передумов успішної комунікації тексту.

Завдання нашої роботи полягає в тому, щоб проаналізувати, як досягається зв'язність у тексті газетної статті.

Для того щоб розуміти та продукувати текст, зрозумілий для читачів, нам необхідно більше знань про мову, ніж прості правила про лінгвістичну форму та структуру. У своєму визначенні поняття тексту І. П. Гальперін вказує, що текст складається з «набору особливих одиниць, що об'єднані різними типами лексичного, граматичного, логічного та стилістичного зв'язку» [1, с. 18]. Так, ми знаємо, що текст має певну структуру, яка залежить від факторів зовсім відмінних від тих, що лежать в основі структури окремого речення. Деякі з цих факторів пояснюються терміном когезія (cohesion), який охоплює зв'язки та відносини, що існують у межах тексту. Перелік таких зв'язок у газетному дискурсі обмежений: *but, yet, however*.

Іншим фактором, який допомагає відрізнити зв'язний текст від незв'язного, є когерентність. Поняття когерентності належить не до плану мови, а до плану чогось, що є всередині людини [2, с. 141]. Ван Дейк вводить поняття глобальної зв'язності, яка характеризує дискурс у цілому або його великі фрагменти (2). Локальна зв'язність, на відміну від глобальної, визначається в термінах відношень між пропозиціями, які виражені сусідніми реченнями.

Зв'язність дискурсу має пояснюватись як на локальному, так і на глобальному рівнях [3]. Ван

Дейк визначає локальний зв'язок у термінах відносин між пропозиціями, які виражені сусідніми реченнями, тобто це когезійні та когерентні зв'язки в межах частини статті. Глобальна зв'язність має більш загальну природу і характеризує дискурс у цілому або його великі фрагменти. Поняття для опису типу загальної зв'язності дискурсу включають топік, тему, загальний сенс, головний зміст. Усі вони свідчать про глобальний зміст дискурсу й тому потребують пояснення в термінах семантичної структури. Поняття макроструктури дає абстрактний семантичний опис глобального змісту, глобальної зв'язності дискурсу та визначається макроправилами. За головним принципом як лінгвістичної, так і логічної семантики інтерпретація певних одиниць повинна відбуватися в термінах інтерпретації їхніх складових. Тому визначення макроструктури засобом макроправил теж має базуватися на значеннях речень дискурсу. Як семантичні одиниці макроструктури складаються з макропропозицій.

Семантичні макроструктури дискурсу в когнітивній моделі призначені не тільки для пояснення таких понять, як тема, головний зміст або для виявлення аспектів глобальної зв'язності: вони також призначені для важливіших когнітивних цілей. Макроправила - це як правила редуцції інформації, так і правила її організації [3, с. 48]. Великі послідовності складних семантичних структур, таких як сцени, дії, не можуть бути оброблені належним чином, не звертаючись до певних структур вищого рівня. У процесі розуміння тексту ми не маємо доступу до всіх уже прочитаних речень. Численні деталі подій можуть бути відновлені тільки частково. Втім, якщо великі послідовності семантичних структур такого роду можна звести за допомогою макроправил у кілька ієрархічних організацій і якщо такі макроструктури стають достатньою базою для подальшого розуміння дискурсу, подій та дій, тоді можна упорядити велику кількість семантичних

даних. Це означає, що ми маємо: а) загальний семантичний базис для зв'язку (інколи на перший погляд не пов'язаних) послідовностей пропозицій; б) відносно просту структуру, яка може утримуватись у короткочасній пам'яті; в) засіб для ієрархічної організації послідовностей пропозицій в епізодичній пам'яті; г) важливий ключ активації знань для великих за обсягом фрагментів дискурсу, подій; д) дійові ключі повторної активзації необхідних семантичних даних; е) експліцитну конструкцію, яка визначає головні, найважливіші семантичні характеристики дискурсу або епізоду.

В основі семантичних засобів побудови дискурсу лежать семантичні відносини між пропозиціями дискурсу. Термін «пропозиція» трактується як інваріантний зміст одного або кількох логічно еквівалентних речень [4]. Семантичні відносини, що розглядаються в ракурсі розгортання дискурсу, становлять реляційну основу семантичного способу мовленнєвої діяльності.

Для *семантичних міжпропозиціональних відносин тотожності* є характерним повтор (експліцитний або імпліцитний) всіх елементів попереднього мовленнєвого акту в кожному наступному. Мовленнєві акти, пов'язанні з семантичними міжпропозиціональними відносинами тотожності, можуть зустрічатися в дискурсі контактно або дистантно.

Міжпропозиціональні відносини еквівалентності ґрунтуються на збереженні загального обсягу інформації про відображувані пропозиціями ситуації навколишнього світу.

Семантичні відносини порівняння між: пропозиціями реалізують мовленнєвий намір автора встановити схожість між об'єктами опису.

В основі *семантичних відносин контрасту* є наявність двох чи більше об'єктів протиставлення, що мають семантичний статус пропозицій.

З позицій семантики реляційну основу дедуктивного та індуктивного шляхів викладення змісту в дискурсі становлять *семантичні відносини «частина - ціле»*.

Якщо зміст дискурсу організовано за допомогою зображення місцезнаходження явищ, процесів, фактів у просторі, відповідні семантичні відносини між пропозиціями в дискурсі називають *семантичними відносинами простору*.

Пропозиції можуть бути пов'язані в тексті часовими відношеннями. Такого роду семантичні відносини можуть бути названі *часовими (темпоральними)*.

Імплікативні семантичні відносини пов'язують пропозиції в ракурсі авторського зіставлення в плані впливу однієї події на іншу. Це мо-

жуть бути відносини «причина - наслідок» або їх хронологічний варіант «наслідок - причина».

Розглянемо на прикладі уривку із статті з газети *Daily Mail*, як поєднуються заголовок та перше речення статті за допомогою відносин еквівалентності:

(1)

The sound of success

Children who learn to play musical instruments or sing in choirs are more likely to be higher achievers, a study has revealed.

Young musicians develop social, language and reasoning skills as well as better memories.

Daily Mail, November 30, 2001.

Головний зміст тексту стає зрозумілим кожному читачеві, якщо виділені найсуттєвіші елементи тексту. Їх називають по-різному: «ядерні слова», «опорні пункти», та найуживаніший термін - «ключові слова» (Виготський, 1956; Смірнов, 1966; Новиков, 1983).

Кузичева визначає ключове слово як «віху, що вказує на ті чи інші компоненти тексту та має важливе значення для розуміння тексту в цілому» [5]. Ухванова-Шмигова називає ключові слова орієнтирами розуміння тексту, понятійним центром речення, навколо якого будується та розвивається зміст [6]. Ключовими словами слід називати слова, що несуть найбільшу семантичну інформативність у тексті. Вони конструюють текст, є його змістовним стрижнем.

(2)

Israel launches **missile attacks** after school bus bombing

Israel last night launched **missile attacks** on targets belonging to Yassir Arafat's security and military forces in relation for a bomb attack on a school bus that killed two people and left nine seriously injured in the Gaza Strip.

The **raids** followed an emergency meeting of Israel's security cabinet that took place amid growing calls on Edhud Barak, Israeli prime minister, by Jewish settlers and the rightwing opposition to adopt much harsher measures against the Palestinians. The cabinet also approved tougher economic sanctions and decided to tighten the closure on Palestinian towns.

Financial Times, November 21, 2000.

В уривку ми спостерігаємо використання таких ключових слів, як *missile attach, raids*. Паралельно в статті виступає друга група ключових слів: *killed people, killing Israeli civilians*.

Зв'язність забезпечує подвійну операцію інтерактивності автора та читача: автор утворює

комунікативну структуру, апелюючи до пам'яті читача, мисленнєвого процесу запам'ятовування текстової інформації, переводячи інтегровані семантизовані системи на вищий рівень. Оперативна пам'ять фіксує порівняно невелику кількість одиниць (магічне число Дж. Міллера - верхня межа пам'яті 7 речень) [7]. У газетному дискурсі ця межа є ще нижчою і становить 2-4 речення. Саме через такий інтервал ключові слова в статті повторюються.

Проаналізувавши деякі засоби зв'язності газетної статті, можна зробити висновок: для газетної статті характерні такі макроправила: 1) заголовок; 2) перше речення статті, яке поєднане із заголовком реляційними відносинами еквівалентності, рідше тотожності; 3) макропропозиції, семантичні блоки статті, перший з яких розповідає, що сталося, подальші можуть вказувати на причину/наслідок або давати певну додаткову чи попередню інформацію.

1. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования,- М.: Наука, 1981.- 139 с.
2. Yule George. The study of language Cambridge university press, 1996.- P. 139-150.
3. Дейк ван Т. А. Язык. Познание. Коммуникация.- М., 1989.
4. Зернецкий П. В. Речевое общение на английском языке (Коммуникативно-функциональный анализ дискурса).- К.: Лыбидь, 1992.- 144 с.
5. Кузичева Е. М. Смысловые связи текста и их лексическое выражение.- Саратов, 1988.
6. Методология исследования политического дискурса: Актуальные проблемы содержательного анализа общественно-политических текстов. Вып. 1 / Под общ. ред. И. Ф. Ухановой-Шмыговой.- Минск: Белгосуниверситет, 1998.- 283 с.
7. Селіванова О. О. Сучасна комунікативна лінгвістика II Актуальні напрями сучасної лінгвістики-К., 1999-С. 127-144.

O. Kucherova

COHESION AND COHERENCE IN ENGLISH NEWSPAPER DISCOURSE

The article deals with English newspaper discourse, cohesion and coherence of the discourse in particular. Cohesion and coherence is considered the main factor of successful communication. In the article the terms cohesion and coherence are contrasted, and compared to local and global means of text connection. The main rules typical for newspaper article organization are looked into. They are a newspaper article headline, a lead, and semantic blocks united by certain semantic relations.